

ביאורים

אחת מהסיבות שהביאו עם הזמן לתופעת הכפירה בדורנו היא המחשבה שעם ישראל דומה במהותו לשאר העמים. הרב קוק מבאר כאן את התהליך שהביא למסקנה זו. הרקע שקדם להופעת הכפירה בעולם כלל זמן ממושך שבו התפשטה האמונה בה' בקרב האנושות. עם ישראל הפיץ את האמונה בין העמים השונים, אולם היא לא התקבלה אצלם באותה טבעיות כפי שהיא קיימת בישראל. עם ישראל מוכשר בטבעו להאמין בה' ולבנות את החיים שלו על פי הקדושה והמוסר. אין אצלו פער בין הרצון האנושי לבין רצון ה'. לעם ישראל מתאים להתנהג בדרך הישר והמוסר, גם בפוליטיקה וגם במלחמה. לעם ישראל מתאים לחיות בקדושה, גם בשעת האכילה וגם בחיי המשפחה. אולם, אצל העמים האחרים, בניגוד לעם ישראל, האמונה אינה מתמזגת עם הרצון הטבעי שלהם. הדרישה לרסן את התאוות מכבידה עליהם את החיים, והתביעה להתנהל בצורה מוסרית אינה מאפשרת להם להתפתח. כל זמן שהאמונה בה' החזיקה אצלם מעמד, היא הצליחה לרסן מעט את היצרים ולעדין אותם. אבל כל דבר שאיננו טבעי, אינו מחזיק לאורך זמן. לבסוף, רוב העמים נטשו את האמונה בה' ובחרו בדרך הכפירה שמעניקה להם חופש לעשות ככל העולה על רוחם. הכפירה אצל העמים נבעה מהתביעה לחיים שיש בהם התאמה לטבע האדם וחירות מוחלטת כדי לממש אותו ללא הפרעות. עם הזמן הכפירה התפשטה גם לתוך עם ישראל. הדרישה הטבעית לחיות כפי שאנו באמת כבשה את הלבבות גם בתוך עם ישראל. היתה מחשבה, שאם האמונה בה' זרה לנפש הגוי, היא בודאית זרה גם לנפש היהודי, ולכן צריך להיפטר ממנה. הבקשה של האדם לחיות על פי העצמיות שלו היא נכונה וצודקת, גם בעם ישראל. אולם המסקנה של בעלי הכפירה היתה שגויה. בניגוד לאומות העולם, דווקא האמונה בה' היא הטבע של עם ישראל. ההשתוקקות לקרבת ה' ולחיים של מוסר וקדושה, מובנים בתוך התורשה הלאומית של ישראל. ואכן, לאחר תקופה נוספת, ההכרה בטעות חלחלה גם לתוך האנשים בעם ישראל שדגלו בכפירה. הם עדיין לא הבינו את הייחודיות של עם ישראל, אבל הם חשו באופן בלתי מודע שיש בו ייחודיות מסוימת. הם הרגישו צורך עז והשקיעו כוחות רבים, כדי לאגד יחד את כל הגלויות שהתפזרו ברחבי העולם, ולחזור לארץ ישראל - המולדת ההיסטורית של העם. הם החליטו להשיב לתחיה את העברית, שפת התנ"ך, ולהפוך אותה לשפה מדוברת. אולם זהו רק תחילתו של התהליך. ההכרה הבוסרית שיש בעם ישראל משהו מיוחד ושונה המבדיל אותו משאר העמים תתברר עם הזמן. עם ישראל יכיר בזהותו האמיתית, הקשורה בקשר בל ינתק עם ה'. הוא יחדש את התרבות העתיקה שלו, ישוב למקור מחצבתו, ולקיום התורה והמצוות במלואם.

הרחבות

• האמונה מדכאת את הנפש הטבעית של הגויים

אָבֵל סוֹף כָּל סוֹף מְכַרְחַת הַנְּכָרִיּוֹת לְנִצָּח אֲצֵלָם, וְהַמְלִיכוֹת תִּהְיֶינָה לְמִינֵי. הרב קוק מבאר בפיסקה שהדרישה המוסרית עדיין אינה מתאימה לגויים. באורות המלחמה הרב כותב: "הכבישה המוסרית שעל פי התרבות החולונית, ששלטה הרבה על העמים, העיקה על לבם, והרבה מדות רעות, חליים וקצפונות, נצברו במעמקי נשמותיהם. והם יוצאים מחרצבותיהם [אויקים] על ידי המלחמות רבות הדמים וגדולות האכזריות, הנאותה יותר לטבעם הבלתי מוזקק עדיין כעת" [אורות המלחמה ה]. הרב קוק ממשיך את הדבר למוגלה: הרבה מידות רעות קיננו בנפש הגויים, והדרישה שלהם לבוא לידי ביטוי רק הלכה וגדלה עם הזמן. כשבאה מלחמה, כל אותן המידות הרעות, כאכזריות, כעס ונקמה, מוצאות מקום לבוא בו לידי ביטוי וכך כל המוגלה יוצאת החוצה.

גם בספר אורות מתייחס הרב לנושא: "עד תור הנאולה העתידיה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק היוצא מדעת אלוהים אמת. וחובות אין העולם חפץ לקבל, ואם הוא מקבל נשאר בלב טינא על המעורר הראשי לידעת החובה, שאינה נותנת להנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבא התור של אור העולם להגלות, יודע לעולם, שדרכי החיים של העונג האמיתי אנהנו משפיעים בעולם, את אושר החיים הנותן לו את ערכו, אשר מבלעדו הוא שלול כל ערך" [אורות ישראל ה, טו], אכן, בשלב זה רמת המוסר שאנו דורשים מן הגויים היא חיצונית להם, ולכן הם שונאים אותנו. באחרית הימים הם יבינו שמוסריות זו הינה אושרם הגדול. כיון שכשהאדם מוסרי, זה נותן ערך לחייו.

שאלות לדין

האם צריך לשאוף שהגויים יהיו דתיים או לא? האם יש לעודד לדוגמה מוסלמי לחזור בשאלה? לאחר סיום נושא זה, האם השתנה משהו ביחסך אל החילונים?

התועלת שבכפירה

רק ישראל יכולים הם לקבל אמונות אלהי אמת ד' אחד במלואה^ו טובה, ואישייתם העצמית עוד תוסיף אמן עם זה^ז ותרבותם תשתגשג ותתגדל בפריחה מציינת, "בד' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל" (ישעיה מו, כה).

אָבֵל הַגּוֹיִים לֹא בָאוּ עֲדֵין לְיַד מִדָּה זו, וְזֶה שֶׁהַכֹּסֶס מְאוּרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲמוּנָה אֱלֹהִית בְּסִבְיֹותָם, שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַתְּפַתְחוּת הָרְאוּיָה לָהֶם לְפִי טִבְעָם, נִלְחַם הוּא^א אֲיִשִּׁייתָם הַפְּרָטִית וּמְלַקָּה אֶת תְּרֻבּוֹתָם, שֶׁהִיא זָרָה^ב, חִיצוֹנָה, נְכָרִית וּמְשֻׁמָּה, בְּעֵצֶם תְּכוּנָתָהּ.

אֲמֵנָם יֵד ד' עֲשֵׂתָה זֹאת^ג, שֶׁעַל כָּל פְּנִים תִּרְפָּךְ מַעַט הַקְּלָפָה הַקְּשָׁה שֶׁל הַזְּהִמָּה הָאֲנוּשִׁית, אָבֵל סוֹף כָּל סוֹף מְכַרְחַת הַנְּכָרִיּוֹת לְנִצָּח אֲצֵלָם, וְהַמְלִיכוֹת תִּהְיֶינָה לְמִינֵי^ד, שֶׁתִּגְעַל^ה אֶת הַנִּיּוֹצוֹת שֶׁל רוּחַ יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים מְאוּרָ ד', שֶׁנִּמְסָךְ בְּרוּחָם, וְתִגְבֵּר בְּזֶה יוֹתֵר שְׁנֵאת יִשְׂרָאֵל.

וְאִף-עַל-פִּי שֶׁבְּתַחֲלָה יֵרָאוּ עַל-יְדֵי זֶה הַנִּגְעִים^ו שֶׁל עֲקֵבָתָא דְמִשְׁיָחָא, וְקִטְנֵי נְפִשׁ^ז חוֹשְׁבִים לְחַקוֹת אֶת הַכְּפִירָה הַמְתַּרְחֶבֶת אֲצֵל הַגּוֹיִים, וּמְדַמִּים אוֹתָהּ לְתַרְבוֹת אֲנוּשִׁית כְּלָלִית, בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָה כִּי-אִם תְּרֻבּוֹת זָרָה וְנְכָרִית שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹמְדִים כְּכֹר לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה מִמֶּנָּה, מִכָּל מָקוֹם סוֹף כָּל סוֹף הַמְחַשְׁבָּה הַזֹּאת בְּעֵצְמָה שֶׁל הַחֶפֶץ לְהִיּוֹת עוֹמֵד עַל הַעֲצִמְיּוֹת הַנִּקְיָה בְּלֹא עֵרוֹב הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנָה, שֶׁהִיא מְגִדֶּלֶת מַעֲבָר מִזֶּה אֶת שְׁנֵאת הַעֲמִים לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹתֵר, וּמַעֲבֵר הַשְּׁנֵי אֶת הַחֻקִּי הַרוּחָנִי מִצַּד חֻלּוֹשֵׁי חַיִּים מִיִּשְׂרָאֵל, עַד שֶׁהֶאֱנַרְכֶיָה הַמְחַשְׁבֵּתִית מְהַרְסֶת אֶת כָּל קִשְׁט^ח וְקִדְשׁ, הִיא בְּעֵצְמָה הַכְּרָה זו^ט, שֶׁיֵּשׁ לַעֲמוֹד עַל הַנִּקְדָּה הַתּוֹכִית הַמְסַלֶּלֶת לְהַעֲצִמְיּוֹת, תִּקְרָא אֶת יִשְׂרָאֵל לְתַשְׁבִּיחָה^י, לְעִשׂוֹת חֵיל בְּאֱלֹהִים, וְלָשׁוּב עוֹד הַפַּעַם לְגִבּוֹרָה עֲלוֹנָה, "לֹא בְּחֶרֶב יִרְשׁוּ אֶרֶץ, וְזִרְעָם לֹא הוֹשִׁיעָה לָמוֹ, כִּי יִמְיִנְךָ וְזִרְעֶךָ וְאוֹר פְּנִיךָ כִּי רְצִיתָם, אֶתָּה הוּא מְלַכֵּי אֱלֹהִים צוּחַ יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, בְּךָ צִרְיָנוּ וְנִגַּח בְּשִׁמְךָ נְבוֹס קְמִינוּ" (תהלים מז, ד).

וְהַפְּרָה זוֹ הַבָּאָה בְּהַתְּפַתְחוּת אִטִּית מְאוֹד, הַמְתַּחֲלִילָה מִקְנָאת עַם^כ, חֶבֶת אֶרֶץ, שְׁפָה, תְּרֻבּוֹת גְּלָמִית^{כא}, דַּעַת הַתּוֹלְדָה^{כב}, הַתְּלַהֲבוֹת, עֲבוּדָה גְּשְׁמִית אֲרִצִּית מִכַּח הַיָּד הַמְגַשְׁמָה, מְכַרְחַת הִיא לְעֵלוֹת עַד הָרֵאשׁ^{כג}, וְלַעֲוֹר אֶת הַמְחַשְׁבָּה וְהַהֲרַגְשָׁה הַיּוֹתֵר מִיְחֻדָּה לְיִשְׂרָאֵל בְּלֹב כָּל הָאָמָה, הַזְּקִנִים וְהַעֲצֵרִים יְחֻדוּ, וְגַלְבֵּ אֶחָד, בְּמַחְשְׁבָה וְחֶשֶׁק אֶחָד "יִשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְקִשּׁוֹ אֶת ד' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מְלַכָּם וּפְחָדוֹ אֶל ד' וְאֶל טוֹבוֹ" (חושע ג, ה).

כַּעַת בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, שֶׁכְּבָר הַחֲלוּ לְהִרְאוֹת אֶת נִצְנִיחָם^{כד}, כָּל הַחֵיל^{כה} אֲשֶׁר נִגַּע אֱלֹהִים בְּלִבָּם קְרוּאִים וְעוֹמְדִים הֵם, לַעֲוֹר הַמוֹן מִחֻשְׁבוֹת וְהוֹפְעוֹת מְהַסְפִּירוֹת הַעֲלוֹנוֹת^{כו} מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל, וְלַעֲדוֹ^{כז} בְּלֹא לֵב וְלֵב^{כח} בְּיַסּוּדוֹת הַתְּחִיּוֹת^{כט} שֶׁהַתְּחִילָה כְּכֹר הַהֲרַגְשָׁה לְדַפֵּק בְּהֵם^ל בְּחֻזְקָה, וְהַמְחַשְׁבָּה וְהַמַּעֲשָׂה יִפְגְּשׁוּ יְחֻדוּ לְבָנוֹת עוֹלָם מְלֹא, בְּשֵׁם מְלֹא^מ, "מִלֶּךְ ד' לַעֲלוֹם, אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, הִלְלוּ יְהוָה!" (תהלים קמו, י).

(אורות התחיה נד)

בְּמִלּוּאָה - בשלמותה. **עַם זֶה וְכו'** - בישראל האמונה דווקא מוסיפה כח לחיים בריאים ומאושרים. **מֵה שֶׁהִכְנִסָה וְכו'** - הדתות השונות שינקו והושפעו מן התנ"ך והיהדות. **נִלְחַם הוּא** - באומות האמונה חוסמת אותם מלהוציא אל הפועל את כוחות החיים (המנושמים) הטמונים בהם. **שֶׁהִיא זָרָה** - האמונה היא פנימית ואילו התרבות וכוחות החיים של הגויים חיצוניים וגסים. **זֹאת** - האמונה התפשט באומות. **תִּגְעַל** - תמאס. **הַנְּגִיעִים** - המחלות הרוחניות. **קִטְנֵי נְפִשׁ** - מישראל. **קִשְׁט** - אמת. **הַכְּרָה זו** - של הרצון לעמוד ולהתפתח בהתאם לעצמיות. **לְתַשְׁבִּיחָה** - כי עצמיותם של ישראל היא דבקות בה'. **קְנָאת עַם** - תפיסה לאומית, הרצון להתקבץ ולחיות כאומה. **גְּלָמִית** - שאינה מפותחת כראוי. **דַּעַת הַתּוֹלְדָה** - הכרת ההיסטוריה הישראלית. **לְעֵלוֹת עַד הָרֵאשׁ** - התחיה הישראלית צריכה להתפתח ולהשתכלל להכרות שכליות אמוניות. **נִצְנִיחָם** - צמיחת הארץ. **הַחֵיל וְכו'** - יראי ה'. **הַמְסַפִּירוֹת הַעֲלוֹנוֹת** - מושג בתורת הסוד, הופעות אלוהיות עליונות. **לַעֲדוֹ** - לעמול, להצמיח. **בְּלֹא לֵב וְלֵב** - בהתמסרות גמורה. **בְּיַסּוּדוֹת הַתְּחִיּוֹת** - ההתפתחות החומרית-תרבותית של ישראל בארצו. **הַהֲרַגְשָׁה לְדַפֵּק בְּהֵם** - התביעה הפנימית לעלות לארץ ולהקים מדינה. **שֵׁם מְלֹא** - גילוי מלכות ה' בשלמותו.

